

ГАЛИЛЕО ГАЛИЛЕЙ. "Две новые науки"
 ИОГАНН КЕПЛЕР. "Коперниканская астрономия", "Гармония миров"
 УИЛЬЯМ ГАРВЕЙ. Медицинские труды
 ХРИСТИАН ГЮЙГЕНС. "Трактат о свете"
 ИСААК НЬЮТОН. "Математические начала натуральной философии"
 АНТУАН ЛОРАН ЛАВУАЗЬЕ. "Начала элементарной химии"
 ЖАН БАТИСТ ЖОЗЕФ ФУРЬЕ. "Аналитическая теория тепла"
 МАЙКЛ ФАРАДЕЙ. "Экспериментальные исследования по электричеству"
 ЧАРЛЬЗ ДАРВИН. "Происхождение видов путем естественного отбора", "Происхождение человека и половой отбор"
 УИЛЬЯМ ДЖЕЙМС. "Принципы психологии"
 ЗИГМУНД ФРЕЙД. Основные труды
Философия и богословие
 ПЛАТОН. Диалоги, Седьмое письмо
 АРИСТОТЕЛЬ. Полное собрание сочинений
 ЛУКРЕЦИЙ. "О природе вещей"
 ЭПИКТЕТ. "Беседы"
 МАРК АВРЕЛИЙ. "Размышления"
 ПЛОТИН. "Эннеады"

БЛАЖЕННЫЙ АВГУСТИН. "Исповедь", "О граде Божием", тексты о христианском учении
 ФОМА АКВИНСКИЙ. "Сумма теологии"
 ФРЭНСИС БЭКОН. "О пользе и успехе знания", "Новый Органон", "Новая Атлантида"
 РЕНЕ ДЕКАРТ. Философские сочинения, "Геометрия"
 БЛЕЗ ПАСКАЛЬ. "Письма к провинциалу", "Мысли", научные труды
 ВЕНЕДИКТ СПИНОЗА. "Этика"
 ДЖОН ЛОКК. "Письмо о веротерпимости", "Два трактата о гражданском правлении", "Опыт о человеческом разумении"
 ДЖОРДЖ БЕРКЛИ. "Трактат о принципах человеческого знания"
 ДЭВИД ЮМ. "Исследование о человеческом познании"
 ИММАНУИЛ КАНТ. Основные философские труды
 ГЕОРГ ВИЛЬГЕЛЬМ ФРИДРИХ ГЕГЕЛЬ. "Философия права", "Философия истории"

Далі буде

Надійшла до редакції 12 червня 2015 року

ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 655.4/5:378.013.74(477)

Юрій Ганжуров,
 доктор політичних наук, професор,
 завідувач кафедри ОВПК ВПІ НТУУ "КПІ"

Видавнича справа в контексті порівняльної педагогіки

Розглянуто освітньо-виховну функцію видавничої справи в контексті порівняльної педагогіки; проаналізовано взаємозв'язок між пізнавальним і професійним інтересами у підготовці фахівців.

Ключові слова: *видавничо-поліграфічна галузь, соціальні замовлення, професіоналізація вищої школи, навчальні плани, ліцензування спеціальностей.*

Аналітико-синтетична критика джерел, що віддзеркалюють сучасний стан книговидавництва в нашій державі, розкриває нагальну потребу актуалізації досвіду галузевої педагогіки різних рівнів для оптимізації кадрово-інформаційних ресурсів видавничої справи в Україні.

Розглядаючи зазначену сферу як систему суспільних відносин, спрямованих на створення, виготовлення та розповсюдження видавничої продукції, важливо взяти до уваги той факт, що за змістом видавнича справа є утворювальним чинником не лише матеріальних, а й духовних цінностей, наповнюючи фаховим сенсом як виробничі, так і навчально-педагогічні відносини в суспільстві загалом і у професійному товаристві зокрема. Саме через це освітньо-виховну функцію видавничої справи доречно розглядати в контексті порівняльної педагогіки. При цьому слід зробити певні застереження, що дозволяють уникнути можливих різночитань на предмет тлумачення зазначеного поняття. Видається логічним збільшити атрибутивні ознаки і, відповідно, функції порівняльної педагогіки, долучивши до правомірних порівнянь практики вітчизняної педагогіки із

зарубіжним досвідом можливість зіставлення функціональних ресурсів соціальної, професійної і виробничої педагогіки вищої школи, що конкретизуються характерними маркерами власне видавничої справи як виду виробничої діяльності та системи професійних знань, які кореспондуються із соціогуманітарними цінностями. Прикметно, що саме сфера соціальних комунікацій має родовий патронат над спеціальністю "теорія та історія видавничої справи". Проте її формула не дає відповіді на запитання про спадковість наукових і освітніх традицій у частині єдності теорії та практики з огляду на брак останньої в зазначеному класифікаторі.

Як у науці, так і в освіті видавнича справа є прикладною галуззю знань, що, власне, й надає статусу випускових кафедр, які здійснюють базову підготовку фахівців зі створення, виготовлення та розповсюдження друкованої продукції. Однак еволюція сфери виявилася доволі суперечливим для якісного оновлення педагогіки вищої школи процесом передовсім у частині адекватного забезпечення кадровим ресурсом інтелектуальних і технічних потреб

сучасної видавничої справи. Відповідно, на соціальні замовлення сьогодення класичні дисципліни технічного та гуманітарного профілю, що традиційно панують у планах ВНЗ, відреагували переважно зміною кількості навчальних годин та редакційним корегуванням назв предметів на догоду вимогам часу, потребам інтеграційної адаптації педагогіки до болонських стандартів, імплементації освітнього законодавства до європейської практики тощо. Водночас напрям реформування соціальних дисциплін фахів редактора, репрографа, економіста, технолога, інженера-механіка поліграфічного виробництва, а також художника книги залишається таким, що має бути захищеним силою професійних традицій від аматорських руйнацій з боку дебютантів професії.

Усталена соціальна потреба на фахівців галузі, що забезпечує стабільний конкурс на відповідні спеціальності, спричинила підвищений інтерес до перспектив видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження. На цьому тлі не викликає подиву та легкості, з якою десятки вишів відкривають спеціальності, на яких, судячи із зовнішніх професійних комунікацій, часто-густо відбувається одночасне навчання як студентів, так і викладачів. Звичайно, що змушене перепрофілювання неминуче коригуватиме потенційні можливості професорсько-викладацького складу кафедри. Поширення сумнозвісної практики підлаштування потреб галузі під фахову підготовку викладача на рівні навчальних програм ризикує поставити практичну цінність педагогіки вищої школи у конкретному вимірі в режим імпровізації. З другого боку, не сприяють збереженню традиційних і перевірених практикою організаційно-технологічних засад галузі кадрові ін'єкції у видавничу справу громадян, котрі не володіють відповідними знаннями та практичним досвідом. Звичайно, що це неминуче призводить до примітивізації виробничих процесів, їх небезпечної фрагментації, вибіркості операцій тощо. Таке бачення розвитку галузі матеріалізувало, приміром, у педагогіці вищої школи напрям підготовки "видавничо-поліграфічна справа". Тим, хто звик до усталених і перевірених практикою категорій, що відбивають сутність сфери, важко усвідомити поняттєву самодостатність "поліграфії", що виокремлюється з видавничої справи як суб'єкт виготівників видавничої продукції, залишаючи, вочевидь, її створювача в інформаційному обсязі поняття "видавнича справа", що, зі свого боку, не відповідає його атрибутивним ознакам. Отже, якщо обрати "видавничо-поліграфічний" вектор, то наступною зупинкою, певно, може бути "видавничо-книгорозповсюджувальний" напрям, що у підсумку актуалізує питання про необачливу ревізію змісту поняття "видавнича справа" загалом. Звичайно, сюжети, про які йшлося, неминуче виникатимуть там, де відбувається зміна суспільно-виробничих відносин під впливом ініціаторів так званої оптимізації традицій. До речі, така модернізація базових категорій професійної підготовки фахівців видавничої справи безпосередньо впливає із зазначеної вище тенденції до збільшення суб'єктів підготовки спеціалістів. Однак акцентований висновок про те, що "лібералізований ринок освітніх послуг провалив якість вищої освіти й не виправдав сподівань на предмет витіснення з нього суб'єктів, які дають неякісну освіту" [3, с. 24], не залишає остронь і нашу галузь.

За таких умов активізуються дискусії, які мають місце й поміж видавців, що дотримуються різних поглядів на подальший розвиток видавничо-поліграфічної справи. Це загострює потребу в обґрунтуванні доцільності та ефективності цього напрямку.

Згідно з анонсами фахівці галузі здатні забезпечити виконання, наприклад, таких робіт: проектування та обслуговування автоматизованих систем обробки текстової та

графічної інформації; комплектування та експлуатація комп'ютерних видавничих систем; функціонування мультимедійних комплексів видавничо-поліграфічних систем; оперативна відеообробка інформації та створення ексклюзивної комп'ютерної реклами; проектування та експлуатація експертних систем автоматизованого реферування та перекладу текстів; ремонт та обслуговування обладнання оперативної поліграфії (копіри, різографи, принтери і т. д.); комп'ютерне складання, макетування та редагування книжково-журнальної продукції; інсталяція та підтримка системного і прикладного забезпечення комп'ютерних видавничих систем; забезпечення оперативної поліграфії з використанням локальних та глобальних мереж.

Представлений перелік є доволі типовим для вишів, які в такий спосіб репрезентують професійні можливості майбутніх спеціалістів галузі. При цьому цілком очевидною видається тенденція до відсторонення виробничих функцій від класично-етапного створення та виготовлення видавничої продукції, законів походження контенту, принципів його стандартизації тощо. Наразі дається взнаки пріоритетна нині фрагментарність процесів, коли комунікація виробничого трикутника "видавництво — поліграфія — книгорозповсюдження", що чітко визначена в Законі України "Про видавничу справу", важко вважати головною в системі фахової підготовки.

Доволі умовними залишаються критерії класифікації предметів для підготовки майбутніх видавців. Поділ дисциплін на нормативно-навчальні та такі, що студенти обиратимуть довільно, не забезпечений індексом професійного випробування. Вочевидь, що для вдосконалення класифікатора обов'язкових для вивчення наук передовсім важливо долучити думки експертів, тих, від кого залежатиме перше робоче місце молодого спеціаліста.

Помітним важелем впливу на професіоналізацію вищої школи в частині формування прикладних знань слугуватиме виробнича практика студентів. Однак зробити її реальним елементом набуття навичок можливо за умови відвертого діалогу між виробництвом і вишем. На жаль, редагування цих відносин педагогічними уявленнями, доволі відстороненими від реального функціонування підприємств видавничо-поліграфічного комплексу, книгорозповсюджувальних структур, відчутно коригує продуктивність практичного навчання. Передовсім це стосується студентства. Його діяльність регламентується інструкціями настільки, наскільки це можливо для формалізації процесу проходження практики. Спеціалісти галузі професійно-практичної педагогіки шукають відповіді на запитання, як забезпечити, по-перше, єдність теорії та практики, а по-друге, інтеграцію навчання та виховання в єдиний процес. У цьому плані видається вельми релевантним судження про те, що виробниче навчання базується на досить широкому діапазоні загальнонаукових, гуманітарних, політехнічних, професійних знань. Зі свого боку, власне практична діяльність виступає як джерело пізнання, засіб інтелектуального розвитку студента. Це свідчить про наявність тісного взаємозв'язку пізнавального і професійного інтересів.

Зрозуміло, що потреби виробництва мають бути визначальними у формуванні змісту практики. Адже фактично саме так часто-густо відбувається: "коректорська" практика перетворюється на "редакторську", котру студенти під час роботи у видавництві можуть сполучати з "операторською" тощо. Таким чином виробнича педагогіка вищої школи стає прикладною галуззю освіти, адже реальні потреби виробництва корегують навчальні плани. Щоправда залишаються позбавленими серйозних підстав сподівання на достатню відповідність вишівської підготовки класифікатору професій видавничо-поліграфічної галузі.

Багато у чому це пов'язано з тим, що реальна педагогіка ВНЗ перебудовується швидше, ніж нормативно-

правові інструкції. Водночас слід взяти до уваги сутність професійної еволюції соціальностей, які удосконалюються за принципами міждисциплінарних форматів та суміщення функцій. Щоправда, доречно згадати й факти "критичного перезавантаження", коли випусковими стають, приміром, кафедри, що поєднують викладання дисциплін з редагування та поліграфічного виробництва чи видавничої графіки та економічного аналізу.

Також набуває актуальності потреба впорядкування кількості й якості спеціальностей, які відповідають професійному напрямкові. Зазначена проблема кореспондується із політикою Міністерства освіти і науки України щодо затвердження нового переліку галузей знань і спеціальностей підготовки фахівців. Зрозуміло, що запропоновані заходи не матимуть однозначної оцінки в науково-педагогічному середовищі. Проте на відміну від задекларованих вимог до кандидатів у доценти та професори мати обов'язкове стажування у країнах організації економічного співробітництва та розвитку або Європейського Союзу, потреба у скороченні спеціальностей через їхнє укрупнення та універсалізацію викладу сприймається загалом як вимушена необхідність, якщо взяти до уваги законодавчо захищену автономію дослідницьких університетів, яка відкриває шлях до внутрішнього ліцензування спеціальностей.

Справді, важко заперечити дефіцитарність прагматизму в проведенні паралельних лекцій за такими спорідненими навчальними дисциплінами як, скажімо, "Історія видавничої справи", "Історія становлення та розвитку книговидання в Україні" та курсами, що містять різноманітні "історії" окремих видів літератури, способів друку, а також життєписи усіх причетних до книги діячів науки, культури, політики тощо.

Прикро визнавати, але профанація навчального процесу, передовсім через компенсаторні інформаційні ресурси, над якими традиційно панує принцип історизму, розпорошує предмети, покликані зміцнювати фаховий навчальний процес. Щоб пересвідчитись у цьому, достатньо визначити питому вагу годин тих дисциплін, що поширюють так звані "фонові" знання, в навчальних планах підготовки за освітньо-професійними рівнями. Тенденція до створення внутрішньолицензованих спеціалізацій, можливо, ліквідує дублетність предметів, які не за назвою, проте за сутністю не завжди мають вичерпну самодостатність. Інформаційне взаємозбагачення таких спеціалізацій фахового навчання, як "видавничої справи та редагування", "управління і економіка видавничої справи і поліграфії", "комп'ютеризовані поліграфічні системи", "технології друкованих видань", "образотворче мистецтво і графіка", можливо, на якісно іншому рівні доведе правомірність усталених традицій у поширенні профільних знань за класичною моделлю "видавничої справи".

Освітникам не обійтися без залучення практиків галузі до навчального процесу. При цьому вони стають як суб'єктами, так і об'єктами виробничої педагогіки. З одного боку, ці фахівці покликані дати студентіві ті оперативні прикладні знання, що не потрапили до класичних підручників. З іншого боку, така категорія викладачів є доволі вразливою через брак знань щодо власне фахової методики викладання навчальних дисциплін, яка приходить із досвідом. Саме тому викладачі-практики становлять особливу групу суб'єктів післядипломної освіти, "які є вже сформованими особистостями, професіоналами у своїх галузях діяльності" [2, с. 82]. Проте перехідний період адаптації потреб і можливостей галузі, що працює в ринкових умовах, суттєво коригує зміст і терміни післядипломної освіти. Вона стає прагматичною, а головне — позбавленою формальних умовностей у визначенні навчальної потреби. Дипломоване безробіття — це та реальність, яка дає відповідь на запитання про пошук об'єктивних маркерів

ефективності кількісних показників освіти. Таким чином, йдеться про з'ясування необхідності реального професіоналізму, який випливає із програмного забезпечення фахової підготовки. Про важливість оптимізації її змісту пишуть багато. При цьому в пошуках ефективних пропозицій автори припускають доволі поширену формулу дискредитації професії на кшталт твердження про потребу "знаходження для різних спеціальностей оптимального співвідношення між професійною та гуманітарною складовими освіти" [1, с. 74]. Із зазначеного вище випливає висновок про можливість дискримінаційну оцінку статусу гуманітарних дисциплін як професійних, що, зі свого боку, спонукає до ідеї про створення комунікативних (у громадській свідомості) та адміністративних (у системі управління) парканів для розвитку як міждисциплінарних, так і комплексно-виробничих напрямів вітчизняної освіти. За умови наслідування цитованої думки важко уявити перспективи розвитку програм підготовки фахівців видавничої справи, яка є унікальним поєднанням гуманітарно-інженерингового контенту.

Гуманітарна сфера безпосередньо кореспондується із теорією та практикою соціальної педагогіки, яка має на меті реалізацію заходів, спрямованих на пошук оптимальної моделі соціалізації особистості, усвідомлення нею системи суспільних цінностей. У нинішніх умовах для України ця проблема є визначальною для виживання нації. Запаморочливий стан інформаційної війни у поєднанні із кровопролиттям на Сході країни призвів до виснаження духовних і матеріальних ресурсів мирного часу. Мобілізація громадянської свідомості вимагає відповідного інформаційного забезпечення. Його можуть створити фахівці видавничої галузі з огляду на традиційно потужні гуманітарно-світоглядні кадри. Йдеться передовсім про освітянський склад, який має достатній культурологічний досвід у підготовці спеціалістів, а в нинішніх умовах — протидії інформаційній агресії з боку окупантів. Як слушно зауважив М. Сенченко, "сьогоднішня підготовка спеціалістів у сфері інформаційних війн не дозволяє забезпечити Україну кадрами, що володіють необхідними практичними навичками для підтримання відповідної ідейної і морально-психологічної стійкості суспільства" [4, с. 6]. Саме тому видається актуальною конкретизація навчальних програм з інформаційної безпеки до комунікативних можливостей освітніх технологій у галузі видавничої справи як перспективного напрямку модернізації стійкого громадянського суспільства, здатного адекватно протидіяти зовнішнім викликам і збільшувати потенціал демократичного державотворення.

Список використаної літератури

1. *Єфремов В.* Оптимізація ВНЗ в Україні як необхідна умова підвищення їх конкурентоспроможності // Вища школа. — 2014. — № 3—4. — С. 73—84.
2. *Калочова Л.* Основні складові професійної компетентності викладачів інститутів післядипломної освіти // Післядипломна освіта. — 2014. — № 1. — С. 82—96.
3. *Рябенко В.* Проблема якості вітчизняної вищої освіти в контексті освітянських реформ: ретроспектива й сучасність з позицій світоглядно-компетентнісного підходу // Вища освіта України. — 2015. — № 1. — С. 12—28.
4. *Сенченко М.* Запорука національної безпеки в умовах інформаційної війни // Вісник Книжкової палати. — 2014. — № 6. — С. 3—9.

Рассмотрена учебно-воспитательная функция издательского дела в контексте сравнительной педагогики; проанализирована взаимосвязь между познавательным и профессиональным интересами в подготовке специалистов.

Educational functions of publishing business in the context of comparative pedagogics are considered; intercommunication between cognitive and professional interests in preparation of specialists is analysed.

Надійшла до редакції 16 червня 2015 року